

موج دوم انقلاب

نگرشی بر فرایند تدوین و تصویب سیاست‌های کلان

اصل ۴۴ قانون اساسی

محسن رضایی

دفتر نشر فرهنگ اسلامی

تهران ۱۳۸۵

فهرست

۱	مقدمه
۷	فصل اول: چرا و چگونه؟
۹	نگرش‌های متفاوت
۱۱	اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی
۱۲	قضاوت نسبت به گذشته
۱۴	روند تهیه سیاست‌های کلی اصل ۴۴
۱۵	تحلیل اصل ۴۴
۱۹	فصل دوم: پس از تصویب
۲۰	آسیب‌شناسی اجرای سیاست‌های کلان اصل ۴۴
۲۲	پیامدها
۲۵	فصل سوم: فرایند تصویب سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی
۲۶	دوره نخست
۲۸	دوره دوم
۳۰	دوره سوم
	فصل چهارم: وظایف قوای سه‌گانه و مجمع تشخیص مصلحت نظام در
۳۳	پی‌گیری و تحقق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی

۳۳	 وظایف مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۴	 وظایف قوه مجریه
۳۴	 وظایف مجلس شورای اسلامی
۳۵	 وظایف قوه قضائیه
۳۷	 فصل پنجم: تجربه دیگران در خصوصی سازی
۳۸	 انگلستان
۴۱	 فرانسه
۴۲	 شیلی
۴۵	 مالزی
۴۷	 کره جنوبی
۴۸	 پاکستان
۵۱	 پیوست ها
	پیوست اول: متن کامل چشم انداز جمهوری اسلامی ایران
۵۳	 در افق ۱۴۰۴
	پیوست دوم: سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی
۵۹	 بندهای الف، ب، د، ه
	پیوست سوم: ابلاغیه مقام معظم رهبری «مدظله العالی» در
۶۷	 خصوص بند «ج» سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی

مقدمه

مبارزات و مجاهدت‌های ملت بزرگ و شریف ایران علیه استعمار خارجی و استبداد داخلی با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ به ثمر نشست. انقلاب اسلامی ایران، حاصل یک قرن مبارزه و جهاد در تاریخ معاصر و تجلی آمال و مطالبات به حق ملت ایران برای جبران عقب‌ماندگی از قافلهٔ رشد و پیشرفت جهانی و دستیابی به استقلال و آزادی، ایجاد حکومت اسلامی، شکوفایی علمی و توسعه یافتگی عدالت محور است؛ اهداف مذکور، همواره در صدر برنامه‌های انقلاب اسلامی قرار داشته است. سرنگونی رژیم پهلوی و کوتاه شدن دست قدرت‌های خارجی از مقدرات ملت ایران، آغاز راه برای تحقق آمال و مطالبات جامعهٔ ایران می‌باشد.

حکومت اسلامی، آرزویی است که باید با همت بلند ملت ایران و درایت مدیران کشور مبتنی بر برنامه‌ریزی علمی و کارشناسانه تحقق یابد.

بررسی عملکرد جمهوری اسلامی ایران در بیست و هفت سال گذشته نشان دهندهٔ توفیق در برخی از حوزه‌ها و عدم رشد مطلوب در برخی از حوزه‌های دیگر است. سرنگونی نظام شاهنشاهی و استقرار رسمی نظام

سیاسی جمهوری اسلامی متکی بر آراء خیره کننده مردم^۱ از نخستین آثار و تبعات ملموس و عینی انقلاب بود.

با تحقق دموکراسی و آزادی سیاسی، و تحکیم استقلال و رفع وابستگی در نظام بین‌الملل، دو نتیجه مهم و دو رکن محوری از نظام سیاسی جمهوری اسلامی محقق شد و نظریه مردم سالاری دینی به جهانیان عرضه شد. به عبارت دیگر، شعار سیاسی انقلاب اسلامی که استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی بود در عمل و رسماً محقق شد اما این آغاز راه بود؛ اهداف انقلاب در سایر بخش‌ها به‌ویژه در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علمی و صنعتی به سرعت آنچه در حوزه سیاسی اتفاق افتاد، پیش رفت. در واقع انقلاب اسلامی در بعد سیاسی توانست نظام متناسب با خواسته‌های خود را پدید آورد که معماری آن در قانون اساسی انجام گرفت و تحقق آن با درایت امام راحل و مقام معظم رهبری، و حضور مقتدرانه ملت بزرگ ایران در صحنه مشارکت سیاسی صورت پذیرفت. برگزاری بیست و شش انتخابات در عمر کوتاه جمهوری اسلامی و ایجاد ساختارهای لازم با شکل‌گیری احزاب و گروه‌ها و تجلی اراده مردم در تعیین سرنوشت و انتخاب مدیران، بعد سیاسی انقلاب اسلامی را مستحکم نمود.

در حوزه سیاست خارجی نیز پس از یک دوره طولانی وابستگی که از اوایل دوره قاجار آغاز و منجر به تثبیت انفعال در نظام بین‌المللی و عدم ایفای نقش فعال و تأثیرگذار در روند مناسبات منطقه‌ای و جهانی شده بود با پیروزی انقلاب اسلامی دگرگون گردید و جای خود را به استقلال سیاسی

۱. در فراندوم مربوط به انتخاب نظام حکومتی ۹۸/۲٪ واجدان شرایط در انتخابات ۱۲ فروردین

۱۳۵۸ شرکت کردند که جهانیان را شگفت زده کرد در فراندوم قانون اساسی میزان حضور مردم

در صحنه به ۹۹٪ رسید.

و ارتقای توان تأثیرگذاری داد. انقلاب اسلامی ملت بزرگ و شریف ایران تمامی معادلات سیاسی در منطقه خاورمیانه و جهان اسلام را دگرگون ساخت. اقبال ملت‌های منطقه به دستاوردهای انقلاب اسلامی، عملاً جمهوری اسلامی ایران را به عنصری مستقل و اثرگذار در منطقه و جهان مبدل ساخت.

اگرچه انقلاب اسلامی در بخش‌های سیاسی و سیاست خارجی دستاوردهای بزرگی به دست آورد اما در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، علمی و صنعتی خواسته‌های مردم و آمال انقلاب به صورت مطلوبی تحقق نیافت و جامعه ایران را با چالش‌های متعددی مواجه ساخت. چند عامل در این رابطه مهم بوده است: اولاً کارشکنی‌های آمریکا، صهیونیسم و مجموعه غرب در راه رشد و تعالی ملت ایران که از فردای پیروزی انقلاب شکل سازمان یافته‌ای به خود گرفت همراه با محاصره اقتصادی، بلوکه کردن اموال و دارایی‌های ایران، ظهور تجزیه‌طلبی و تروریسم کور در سال‌های نخستین پیروزی انقلاب و تحمیل جنگ هشت ساله به ایران و ثانیاً عدم آمادگی نظری و برنامه‌ای دولتمردان کشور در تهیه یک جهش اقتصادی و فرهنگی، سبب عقب ماندگی و توسعه نیافتگی صنعت و اقتصاد گردید که کاهش سطح رفاه عمومی، افزایش بیکاری، کاهش رشد اقتصادی، نزول شاخص‌ها، کم شدن درآمد سرانه و تولید ناخالص داخلی، ظهور نابسامانی‌های معیشتی و عقب ماندگی در عرصه‌های اقتصادی، علمی، تحقیقاتی، فناوری و صنعت را به دنبال داشت. عوامل مذکور و چالش‌های اقتصادی و اجتماعی به‌ویژه کمبود منابع مالی و تخریب زیرساخت‌های اقتصادی و صنعتی کشور در دوران جنگ تحمیلی هشت ساله، بسیاری از وجوه سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و مدیریتی انقلاب اسلامی را تحت الشعاع قرار

داد و سبب شد سیستم بیمار و ناکارآمد اداری که از دوران پهلوی به ارث مانده بود کماکان به حیات خود ادامه دهد و اقتصاد دولتی و تک پایه مبتنی بر نفت و تصدیگری‌های غیرضروری دولت نه تنها کاهش نیابد بلکه افزایش نیز داشته باشد. فقدان نظریه اقتصادی مستحکم و معتبر در درون انقلاب سبب شد تحول در حوزه اقتصادی و اجتماعی انجام نپذیرد و مطالبات انقلاب اسلامی در این بخش‌ها تحقق نیابد.

اکنون پس از گذشت ربع قرن از پیروزی انقلاب اسلامی به فضل الهی، طلیعه‌های موج دوم انقلاب که دربردارنده ابعاد اقتصادی و اجتماعی است با تدوین و ابلاغ چشم انداز بیست ساله و همچنین سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی نمایان گشته است. روشن کردن یک افق آرمانی و قابل تحقق از آینده ایران و گذر از اقتصاد دولتی به سوی اقتصاد مردمی، کاستن از حجم دولت با کاهش تصدیگری‌های غیرضروری و سپردن مسئولیت اجرا به مردم و تقویت بخش‌های تعاونی و خصوصی، ارتقای نقش هدایتی، سیاستگذاری و نظارتی دولت مهم‌ترین محورهای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی محسوب می‌شود. به صحنه آمدن بخش‌های خصوصی و تعاونی باهدف ایجاد تحول در تولید، ارتقای کیفیت و توسعه رقابت‌های سالم اقتصادی، از میان برداشتن اقتصاد تک پایه متکی بر نفت و ایجاد بسترهای لازم برای افزایش صادرات غیرنفتی و سپردن امور اجرایی اقتصاد، صنعت و تجارت به مردم، از اصول حاکم بر نظریه اقتصادی و اجتماعی تدوین شده است که ان شاء الله اگر خوب به مرحله اجرا درآید منجر به تحولی عظیم در بخش‌های اقتصادی و اجتماعی کشور خواهد شد و مطالبات به حق ملت عزیز ایران را در عرصه‌های مذکور محقق خواهد ساخت.

مجموعه‌ای که فراروی قرار دارد به بررسی روند شکل‌گیری اصلاحات اقتصادی، در نظام جمهوری اسلامی در قالب تهیه، تدوین، تصویب و ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به‌ویژه فرایند طی شده در ابلاغ بند «جیم» سیاست‌های مذکور می‌پردازد و تلاش‌های هشت ساله مجمع تشخیص مصلحت نظام همراه با سوابق و ابعاد این اقدام که زمینه ساز تحولی بنیادین و عظیم در اقتصاد و نظام مدیریتی کشور است را بازگو می‌نماید.

امید است که مجموعه تلاش‌ها، مرضی ذات اقدس الهی قرار گیرد و موجبات سربلندی و عزت ملت شریف و بزرگوار ایران را فراهم آورد.

من ... التوفیق

محسن رضایی